

Förtroendevaldas felaktiga och brottsliga förfarande och dess påföljder

Helsingfors 2018

Innehåll

1	Inledning.....	3
2	Utredning av ärenden och brottsanmälan.....	7
3	Avstängning från förtroendeuppdrag	12
3.1	Felaktigt förfarande i förtroendeuppdrag	12
3.2	Brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdraget.....	16
3.3	Kommunens förtroendevalda avstår självmant från uppdraget	17
3.4	Utredningsförfarande i fråga om kommuner som har exceptionella svårigheter inom förvaltningen och avstängning av en förtroendevald från sitt uppdrag.....	18
4	Entledigande och avsättning	19
4.1	Entledigande från förtroendeuppdrag.....	19
4.2	Avsättning som del av straffrättsligt straff.....	20
5	Ändringssökande och verkställighet av beslut.....	21

---

1 Inledning

Enligt huvudprincipen i kommunallagen kvarstår en förtroendevald i sitt uppdrag under den tid för vilken han eller hon har valts (KomL 79 §). I vissa situationer kan fullmäktige dock besluta att en förtroendevald avstängs eller entledigas från sitt förtroendeuppdrag. Syftet med bestämmelserna i kommunallagen är att trygga trovärdigheten och tillförlitligheten i kommunens beslutsfattande i konfliktsituationer, främja att kommunens uppgifter sköts på behörigt sätt samt säkerställa att en förundersökning kan fortgå störningsfritt.

I kommunallagen föreskrivs följande om felaktigt förfarande i förtroendeuppdrag (85 §), brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdrag (86 §) och Finansministeriets rätt att besluta att en förtroendevald ska avstängas från sitt uppdrag (109 a §):

85 §. Felaktigt förfarande i förtroendeuppdrag

En förtroendevald sköter sitt uppdrag under tjänsteansvar och på honom eller henne tillämpas bestämmelserna om tjänstebrott i strafflagen (39/1889).

Om det finns skäl att misstänka att en förtroendevald i sitt uppdrag har gjort sig skyldig till tjänstebrott eller handlat i strid med sina skyldigheter på något annat sätt, ska kommunstyrelsen kräva en förklaring av den förtroendevalda samt vid behov anmäla saken till fullmäktige. Om det är fråga om ett uppenbart tjänstebrott ska en brottsanmälan göras utan dröjsmål.

Fullmäktige kan avstänga den förtroendevalda från uppdraget för den tid utredningen eller rättegången pågår, om inte den förtroendevalda själv har meddelat att han eller hon avstår från att utöva förtroendeuppdraget. Före fullmäktiges sammanträde kan fullmäktiges ordförande interimistiskt fatta beslut om avstängning. Ett beslut om avstängning får verkställas omedelbart.

Fullmäktige ska, för den tid en förundersökning eller en rättegång som gäller ett tjänstebrott som en förtroendevald misstänks för pågår, avstänga den förtroendevalda från uppdraget om det är nödvändigt för att trygga trovärdigheten och tillförlitligheten i kommunens beslutsfattande med beaktande av det misstänkta brottets allvarlighet, risken för upprepning och andra omständigheter. Ett beslut om avstängning kan verkställas omedelbart.

En kommunal myndighet har då den bereder ett beslut enligt 3 eller 4 mom. rätt att få en underrättelse enligt 3 kap. 6 § i förundersökningslagen (805/2011) om att man inlett en förundersökning gällande tjänstebrott som en förtroendevald misstänks för.

86 §. Brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdraget

Om en förtroendevald har åtalats för ett brott som i fråga om art eller tillvägagångssätt visar att han eller hon inte kan sköta sitt förtroendeuppdrag på det sätt uppdraget kräver, kan fullmäktige avstänga honom eller henne från uppdraget för den tid rättegången pågår. Ett beslut om avstängning får verkställas omedelbart.

Om den förtroendevalda efter valet genom en lagakraftvunnen dom har dömts till fängelse i minst sex månader, kan fullmäktige entlediga honom eller henne från förtroendeuppdraget. Beslutet verkställs omedelbart.

---

109 a §. Utredningsförfarande i fråga om kommuner som har exceptionella svårigheter inom förvaltningen

Om förvaltningen och verksamheten i en kommun befinner sig i exceptionellt stora svårigheter som kommunen inte förmår avhjälpa genom egna åtgärder, kan Finansministeriet efter att ha hört kommunen utse en utredare eller en utredningsgrupp för att utreda kommunens förvaltning.

För att en utredare eller en utredningsgrupp ska utses krävs det att

- 1) det har inletts en förundersökning om ett misstänkt allvarligt tjänstebrott eller flera tjänstebrott som begåtts av en kommunal myndighet eller av flera ledamöter i ett kommunalt organ och kommunen inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att få kommunens förvaltning att överensstämma med lag, eller
- 2) det annars finns grundade skäl att misstänka att kommunala myndigheter eller ledamöter i kommunala organ har väsentligt eller upprepade gånger handlat lagstridigt eller försummat sina lagstadgade skyldigheter och kommunen inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att få kommunens förvaltning att överensstämma med lag.

Utredaren eller utredningsgruppen lägger fram ett förslag till åtgärder som behövs för att få kommunens förvaltning att överensstämma med denna lag och andra lagar. Efter att ha mottagit utredarens eller utredningsgruppens åtgärdsförslag ska fullmäktige behandla dem utan ogrundat dröjsmål och delge Finansministeriet beslutet om dem.

Om utredaren eller utredningsgruppen har föreslagit att en eller flera förtroendevalda ska avstängas från uppdraget på de grunder som anges i 85 § 4 mom. för den tid en förundersökning eller rättegång som gäller ett tjänstebrott som en förtroendevald misstänks för pågår, och fullmäktige inte har förfarit så, kan Finansministeriet efter att ha hört fullmäktige och den förtroendevalda fatta beslut i ärendet, om avstängningen är nödvändig för att få kommunens beslutsfattande att överensstämma med lag och för att trygga trovärdigheten och tillförlitligheten i kommunens beslutsfattande med beaktande av det misstänkta brottets allvarlighet, risken för upprepning och andra omständigheter. Ministeriets beslut får verkställas omedelbart.

---

2 Utredning av ärenden och brottsanmälan

Om det finns skäl att misstänka att en förtroendevald i sitt uppdrag har gjort sig skyldig till tjänstebrott, ska kommunstyrelsen kräva en förklaring av den förtroendevalda samt vid behov anmäla saken till fullmäktige. Styrelsen kan även föreslå för fullmäktige att en brottsanmälan ska göras i ärendet eller andra fortsatta åtgärder. Om det är fråga om ett uppenbart tjänstebrott ska kommunstyrelsen i praktiken göra en brottsanmälan, eftersom anmälan om brott i detta fall enligt 85 § ska göras utan dröjsmål.

Kriterierna för tjänstebrott finns i 40 kap. i strafflagen och omfattar mutbrott, brott mot tystnadsplikten, missbruk av tjänsteställning och brott mot tjänsteplikt.

Tagande av muta (SL 40 kap. 1 §):

Om en tjänsteman för sin verksamhet i anställningen för egen eller någon annans räkning

- 1) begär en gåva eller någon annan orättmätig förmån eller på något annat sätt tar initiativ för att få en sådan förmån,
- 2) tar emot en gåva eller någon annan förmån som påverkar eller syftar till eller är ägnad att påverka hans eller hennes verksamhet i anställningen, eller
- 3) godtar en sådan gåva eller förmån som nämns i 2 punkten eller ett löfte eller erbjudande om en sådan.

Grovt tagande av muta (SL 40 kap. 2 §):

Om vid tagande av muta

1) en tjänsteman uppställer mutan som villkor för sin verksamhet eller på grund av gåvan eller förmånen i sin anställning handlar eller har för avsikt att handla i strid mot sin plikt till avsevärd nytta för givaren eller någon annan eller till kännbar skada eller olägenhet för någon, eller

2) värdet av gåvan eller förmånen är avsevärt och tagandet av muta även bedömt som en helhet är grovt.

Mutförseelse (SL 40 kap. 3 §):

Om en tjänsteman för egen eller någon annans räkning

1) begär en gåva eller någon annan orättmätig förmån eller på något annat sätt tar initiativ för att få en sådan förmån, eller

2) tar emot eller godtar en gåva eller någon annan förmån eller godkänner ett löfte eller ett erbjudande om en sådan, så att förfarandet är ägnat att minska förtroendet för tjänsteutövningens opartiskhet.

Brott mot tjänstehemlighet (SL 40 kap. 5 §):

Om en tjänsteman uppsåtligen under den tid anställningen varar eller därefter obehörigen

1) röjer en handling eller uppgift som är sekretessbelagd enligt lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller enligt någon annan lag eller som enligt lag inte får yppas, eller

2) utnyttjar en sådan handling eller uppgift som avses i punkt 1 till sin egen nytta eller till nytta eller skada för någon annan.

Missbruk av tjänsteställning (SL 40 kap. 7 §):

Om en tjänsteman i syfte att bereda sig eller någon annan nytta eller orsaka olägenhet eller skada för någon annan

1) bryter mot sin tjänsteplikt enligt bestämmelser eller föreskrifter som ska iakttas i tjänsteutövning, när han eller hon deltar i beslutsfattande eller beredning av beslutsfattande eller utövar offentlig makt i sina andra tjänsteåligganden, eller

---

2) missbrukar sin ställning i förhållande till någon som står i direkt lydnadsförhållande till honom eller henne eller under hans eller hennes omedelbara tillsyn.

Grovt missbruk av tjänsteställning (SL 40 kap. 8 §):

Om vid missbruk av tjänsteställning

- 1) eftertraktas avsevärd nytta eller
- 2) åsyftas särskilt kännbar olägenhet eller skada, eller
- 3) brottet begås särskilt planmässigt eller hänsynslöst, och missbruket av tjänsteställning även bedömt som en helhet är grovt.

Brott mot tjänsteplikt (SL 40 kap. 9 §):

Om en tjänsteman vid tjänsteutövning uppsåtligen på något annat sätt bryter mot sin tjänsteplikt enligt bestämmelser eller föreskrifter som ska iakttas i tjänsteutövning, och gärningen inte, med hänsyn till sin menlighet och skadlighet samt andra omständigheter som har samband med den, är ringa bedömd som en helhet.

Brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet (SL 40 kap. 10 §):

Om en tjänsteman vid tjänsteutövning av oaktsamhet bryter mot sin tjänsteplikt enligt bestämmelser eller föreskrifter som ska iakttas i tjänsteutövning, på något annat sätt än vad som avses i 5 § 2 mom., och om gärningen inte, med hänsyn till sin menlighet och skadlighet eller andra omständigheter som har samband med den, är ringa bedömd som en helhet.

Om det finns skäl att misstänka att en förtroendevald i sitt uppdrag på något annat sätt har handlat i strid med sina skyldigheter, ska kommunstyrelsen på motsvarande sätt också kräva en förklaring av den förtroendevalda samt vid behov anmäla saken till fullmäktige. Skyldigheterna som den förtroendevalda har handlat i strid med ska anknyta till skötseln av förtroendeuppdraget, men i det här fallet krävs inte misstanke om tjänstebrott. Om personen i fråga exempelvis på ett allvarligt sätt uppvisar ett osakligt beteende som är emot

kommunens intresse kan detta leda till att kommunstyrelsen blir skyldig att genomföra en utredning. En förtroendevald kan inte på samma sätt som en tjänsteinnehavare tilldelas en anmärkning eller varning, men ett beteende som står i strid med den förtroendevaldas skyldigheter kan leda till att han eller hon inte längre åtnjuter fullmäktiges förtroende. Detta kan initiera en uppsägningsprocess i enlighet med 34 § i kommunallagen.

Den förtroendevalda ska till följd av begäran om utredning reserveras en skälig tid att besvara utredningsbegäran. Kommunstyrelsen kan på grundval av utredningen konstatera att ärendet inte kräver vidare åtgärder. Vid behov kan kommunstyrelsen bereda ärendet och föra det till fullmäktige för beslut. Om det fortfarande efter en utredning är uppenbart att den förtroendevalda kan misstänkas vara skyldig till tjänstebrott eller annars ha handlat i strid med sina skyldigheter, kan kommunstyrelsen inte avskriva ärendet, om inte gärningen som helhet kan anses vara ringa.

HFD 27.9.1979 L 3981: Ordföranden i en nämnd hade gjort sig skyldig till ett sådant felaktigt förfarande i sitt uppdrag att kommunstyrelsen borde ha informerat fullmäktige om saken. Kommunstyrelsens beslut, genom vilket den hade konstaterat att ordförandens förfarande inte kunde betraktas såsom grovt och inte gav anledning till ytterligare åtgärder, var lagstridigt.

Behörigheten att avstänga eller entlediga en förtroendevald från hans eller hennes uppdrag hör alltid till fullmäktige. Kommunstyrelsen svarar för att ärendet utreds för att sedan föras till fullmäktige för beslut.

Eftersom ärendet ska behandlas i kommunstyrelsen ska det beredas inför kommunstyrelsens sammanträde så att styrelsen har tillräckliga förutsättningar för att fatta beslut i ärendet. I motiveringen till styrelsens beslutsförslag finns det skäl att gå igenom de omständigheter och skeenden på basis av vilka den förtroendevalda i sitt uppdrag misstänks ha gjort sig skyldig till tjänstebrott eller ha handlat i strid med sina skyldigheter på något annat sätt.

Detta är viktigt också med tanke på att den förtroendevalda som ärendet gäller ska veta vad de misstankar som riktas mot honom eller henne baserar sig på och vad han eller hon till följd av begäran om utredning ska besvara. Ärendet ska således behandlas två gånger i styrelsen. Vid det första sammanträdet fattas beslutet om att begära en utredning av den förtroendevalda i fråga och vid följande sammanträde, där den utredning som den förtroendevalda gett finns att tillgå, fattas beslutet om åtföljande åtgärder.

3 Avstängning från förtroendeuppdrag

3.1 Felaktigt förfarande i förtroendeuppdrag

Fullmäktige kan avstänga en förtroendevald från uppdraget för den tid utredningen av ärendet eller rättegången pågår. Före fullmäktiges sammanträde kan fullmäktiges ordförande interimistiskt fatta beslut om avstängning. Avstängningsbeslutet förutsätter att en brottsanmälan har gjorts och en förundersökning har inletts i ärendet. Även om termen "utredning" används i 85 § i stället för förundersökning ska termen här anses avse uttryckligen polisens förundersökning. Motiveringen i regeringspropositionen stöder inte uppfattningen att en avstängning skulle ha avsetts som en möjlighet exempelvis för den tid kommunens egen utredning pågår. Det är ändå fråga om en betydande åtgärd som påverkar den förtroendevaldas ställning. Om den förtroendevalda dock själv beslutar att avstå från att utöva sitt förtroendeuppdrag, behöver fullmäktige inte behandla frågan om avstängning från förtroendeuppdraget.

Länsrätten i S:t Michel 740/2400/95: Rättsfrågan gällde huruvida samkommunfullmäktige kan avstänga en grupp ledamöter från sitt förtroendeuppdrag för den tid utredningen och rättegången pågår, på den grunden att ledamöterna olovligen hade avlägsnat sig från samkommunfullmäktiges sammanträde vilket resulterade i att sammanträdet inte längre var beslutfört. En grupp ledamöter i samkommunfullmäktige hade utan att

---

ange något godtagbart skäl avlägsnat sig från sammanträdet, varvid sammanträdet förlorat sin beslutförhet.

Samkommunens styrelse gjorde en brottsanmälan om saken och föreslog för fullmäktige att ledamöterna skulle avstängas från sitt förtroendeuppdrag för den tid utredningen och rättegången pågår, eftersom det fanns en risk för att ledamöterna fortsätter förfarandet vid följande sammanträde. Ur fullmäktigeledamöternas förklaringar framgick det att de fattat beslut om saken under förhandlingspausen, då de märkt att de skulle förlora vid en eventuell omröstning. Agerandet var en fortsättning på ett förhållande som berodde på att en av de fullmäktigeledamöter som avlägsnat sig hade låtit bli att i egenskap av protokolljusterare godkänna protokollet från samkommunens föregående fullmäktigesammanträde. Fullmäktigeledamöterna ansåg i sitt besvär att det inte fanns grunder för avstängning och att avstängningen från förtroendeuppdraget användes som en åtgärd av straffkaraktär fastän en avstängning enligt lagen ska vara en säkerhetsåtgärd. Länsrätten förkastade ledamöternas besvär. Den ansåg att, eftersom det enligt kommunallagen och samkommunsfullmäktiges arbetsordning var fullmäktigeledamöternas skyldighet att delta i samkommunens fullmäktigesammanträde, har samkommunens fullmäktige på sannolika grunder haft orsak att misstänka att fullmäktigeledamöterna handlat i strid med sina skyldigheter och att brottet mot tjänsteplikten inte ska betraktas som ringa. Därför har samkommunens fullmäktige haft rätt att avstänga fullmäktigeledamöterna från förtroendeuppdraget för den tid utredningen och en eventuell rättegång pågår. Fullmäktige har inte använt sin prövningsrätt för något annat än tillåtet ändamål och beslutet är inte heller lagstridigt på något annat sätt.

Fullmäktiges protokoll kan justeras vid sammanträdet till den del det gäller avstängningsbeslutet, varvid beslutet verkställs omedelbart och avstängningen träder i kraft genast. Det är befogat att anteckna detta i protokollet.

Enligt 85 § 5 mom. i kommunallagen har kommunstyrelsen rätt att av polisen få en underrättelse om att en förundersökning inleds gällande tjänstebrott som en förtroendevald misstänks för. Om ett avstängningsbeslut bereds i ett tillfälligt utskott har detta organ rätt att få polisens information i styrelsens ställe. Detta betyder att man i beredningen kan beakta hur inledandet av en eventuell förundersökning inverkar på avstängningen från förtroendeuppdraget.

I styrelsens beredningsåtgärder ingår också att höra den berörda förtroendevalda i enlighet med 34 § i förvaltningslagen. Enligt förvaltningslagen får ett ärende inte avgöras förrän en part beretts tillfälle att framföra sin åsikt om ärendet och avge sin förklaring med anledning av sådana yrkanden och utredningar som kan inverka på hur ärendet kommer att avgöras. För hörande ska den förtroendevalda delges alla yrkanden och utredningar som eventuellt kan inverka på avgörandet i ärendet, dvs. information om sådana fakta och bevis som kan påverka avgörandet. Exempelvis en föredragningspromemoria som innehåller detaljer om beslutsprövningen anses dock inte vara en sådan utredning. Enligt förvaltningslagen ska den förtroendevalda upplysas om syftet med hörandet och om tidsfristen för avgivande av förklaring. I begäran om hörande ska det vid behov specificeras vilka omständigheter förklaring begärs om. Parten ska tillställas handlingarna i de frågor som hörandet gäller i original eller kopior, eller på något annat sätt ges tillfälle att ta del av dem.

Den förtroendevalda kan höras antingen muntligt eller skriftligt. I regel ska hörandet ske skriftligt. Om hörandet sker muntligt borde den som hörs även ges tillfälle att ge ett skriftligt bemötande. Det muntliga hörandet ska protokollföras. Tillräckligt med tid ska reserveras för hörandet. Vid hörandet har den förtroendevalda rätt att anlita ett biträde.

Fullmäktige har i viss utsträckning prövningsrätt i ärendet. Såväl den förtroendevaldas ställning och uppgifter som det misstänkta brottets art ska beaktas. Det gäller att bedöma om den förtroendevalda kan sköta sitt förtroende-

---

uppdrag tillförlitligt och trovärdigt medan utredningen av saken pågår. Dessutom gäller det att ta ställning till om skötseln av förtroendeuppdraget påverkar undersökningen och utredningen av det misstänkta brottet. Om skötseln av förtroendeuppdraget kan försvåra utredningen av brottet finns det skäl för avstängning från uppdraget. Vid behov kan kommunstyrelsen konsultera förundersökningsmyndigheterna som en del av beredningen av avstängningsbeslutet.

Kommunallagen fastställer att den förtroendevalda ska avstängas från sitt uppdrag om det är nödvändigt för att trygga trovärdigheten och tillförlitligheten i kommunens beslutsfattande. Vid prövningen ska man beakta det misstänkta brottets allvarighet, risken för upprepning och andra omständigheter i anslutning till ärendet.

Vid beredningen och bedömningen av avstängningsbeslutet ska sålunda åtminstone följande omständigheter beaktas:

- den förtroendevaldas ställning
- den förtroendevaldas uppgifter
- det misstänkta brottets allvarighet
- om det misstänkta brottet upprepats
- inverkan på trovärdigheten i kommunens beslutsfattande
- inverkan på tillförlitligheten i kommunens beslutsfattande.

Styrelsen ska i beredningen ta ställning till förutsättningarna för avstängning samt till eventuella begränsningar och vidare åtgärder. Fullmäktiges beslut om att avstänga den förtroendevalda från förtroendeuppdraget kan gälla alla förtroendeuppdrag personen har eller bara en del av dem, till exempel uppdrag inom ett visst organ eller uppdraget som ordförande.

Före fullmäktiges sammanträde kan fullmäktiges ordförande fatta beslut om att interimistiskt avstänga den förtroendevalda. Det är inte möjligt att söka ändring i ordförandens temporära beslut och beslutet kan verkställas omedelbart. Det är bäst att formulera ett skriftligt beslut och även i detta fall ska den förtroendevalda höras innan beslutet fattas.

HFD 2009:54: Tjänsteinnehavaren A hade med ett beslut av direktören för bildningsväsendet i en kommun avstängts från tjänsteutövning tills slutligt beslut hade fattats i hans ärende.

Lagligheten av beslutet att temporärt avstänga A från tjänsteutövning kunde prövas i samband med att ändring söktes i bildningsnämndens slutliga beslut i ärendet. Beslutet om temporär avstängning gällde enbart beredningen av ärendet och rättelseyrkande eller kommunalbesvär kunde inte separat anföras över beslutet. Omröstning 4–1.

3.2 Brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdraget

Fullmäktige kan också besluta att avstänga en förtroendevald som har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdraget. I så fall är det frågan om annat än tjänstebrott och till skillnad från den situation som avses i 85 § i kommunallagen kan ett avstängningsbeslut fattas först när den förtroendevalda har åtalats för brott. Ett beslut om avstängning får även i detta fall verkställas omedelbart.

Enligt 86 § kan fullmäktige besluta om avstängning om en förtroendevald har åtalats för brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdraget och brottets art eller det sätt på vilket det begåtts visar att han eller hon inte kan sköta sitt förtroendeuppdrag på det sätt uppdraget förutsätter. Avstängningsbeslutet påverkas av åtminstone följande omständigheter:

- den förtroendevaldas ställning
- den förtroendevaldas uppgifter
- det misstänkta brottets art
- det sätt på vilket brottet begåtts
- om den förtroendevalda kan sköta sitt uppdrag på det sätt uppdraget förutsätter.

I den allmänna bestämmelsen om hur förtroendevalda ska uppträda (KomL 69 §) framgår det att: "De förtroendevalda ska främja kommunens och invårnarnas intressen samt sköta sina förtroendeuppdrag med värdighet och så som uppdraget förutsätter." Med beaktande av dessa skyldigheter överväger man från fall till fall hur brottets art och det sätt på vilket brottet begåtts påverkar den förtroendevaldas ställning. Då har straffskalan för det misstänkta brottet inte någon betydelse, utan framför allt brottets art och dess inverkan på hur personen kan sköta sitt uppdrag och på kommunens intressen.

3.3 Kommunens förtroendevalda avstår självmant från uppdraget

Enligt 85 § 3 mom. i kommunallagen kan den förtroendevalda självmant avstå från att utöva förtroendeuppdraget bland annat då han eller hon är part vid en förundersökning. Bestämmelsen betonar den förtroendevaldas eget ansvar för sin ställning som förtroendevald.

Den förtroendevalda borde alltid i första hand själv överväga om han eller hon kan sköta sina förtroendeuppdrag på ett trovärdigt sätt och vid behov frivilligt avstå från sina uppdrag. Ett meddelande om att man avstår från att utöva ett förtroendeuppdrag ges till kommunstyrelsen, som tillkännager meddelandet för fullmäktige. Även om situationen då en förtroendevald självmant drar sig ur sitt uppdrag inte nämns i 86 § bör det anses att om en person meddelar att han eller hon avstår från att utöva sitt förtroendeuppdrag då det gäller brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdraget, behöver fullmäktige inte fatta något beslut om avstängning.

3.4 Utredningsförfarande i fråga om kommuner som har exceptionella svårigheter inom förvaltningen och avstängning av en förtroendevald från sitt uppdrag

Finansministeriet får i vissa fall besluta om avstängning av en förtroendevald. Enligt 109 a § i kommunallagen är förutsättningen för att en utredare eller en utredningsgrupp ska utses att det har inletts en förundersökning om ett misstänkt allvarligt tjänstebrott eller flera tjänstebrott som begåtts av en kommunal myndighet eller av flera ledamöter i ett kommunalt organ, eller att det annars finns grundade skäl att misstänka att kommunala myndigheter eller ledamöter i kommunala organ väsentligt eller upprepade gånger har handlat lagstridigt eller försummat sina lagstadgade skyldigheter.

Ett avstängningsbeslut som fattas av Finansministeriet förutsätter att kommunen redan har gått igenom det utredningsförfarande i samband med exceptionella svårigheter inom förvaltningen som avses i 109 a § och att fullmäktige inte har beslutat om att en eller flera förtroendevalda ska avstängas. Därtill krävs det att en förundersökning har inletts i ett ärende som gäller ett tjänstebrott som en förtroendevald misstänks för, eller att en rättegång pågår i anknytning till ett misstänkt tjänstebrott. I detta skede kan ministeriet besluta om en avstängning för den tid en förundersökning eller rättegång som gäller tjänstebrott pågår, om avstängningen anses nödvändig för att trygga trovärdigheten och tillförlitligheten i kommunens beslutsfattande.

---

4 Entledigande och avsättning

4.1 Entledigande från förtroendeuppdrag

Till följd av brottsligt förfarande utanför förtroendeuppdrag kan fullmäktige besluta om att entlediga en enskild förtroendevald från förtroendeuppdraget. Denna bestämmelse kan inte tillämpas vid ärenden som gäller tjänstebrott, utan då överväger en domstol avsättningen i samband med behandlingen av tjänstebrottet.

Enligt 86 § i kommunallagen kan fullmäktige entlediga en förtroendevald från förtroendeuppdraget om han eller hon efter valet genom en lagakraftvunnen dom har dömts till fängelse i minst sex månader. Fängelsestraffet kan vara antingen villkorligt eller ovillkorligt. Ett fängelsestraff på minst sex månader anses redan i sig visa att handlingen varit så klandervärd att man kan utgå ifrån att det finns grunder för att entlediga den förtroendevalda.

Den lagakraftvunna domen ska ha utfärdats efter valet. Lagen syftar här både på kommunalval och på andra val av förtroendevalda som fullmäktige förrättar.

Ett beslut om entledigande får verkställas genast, förutsatt att protokollet justerats.

Entledigandet är dock alltid något som fullmäktige får överväga, inte en ovillkorlig straffpåföljd.

HFD 2004:73: Fullmäktiges beslut att entlediga en till fängelsestraff dömd fullmäktigeledamot från fullmäktigeuppdraget samt övriga förtroendeuppdrag var inte lagstridigt, trots att tingsrätten hade givit sin dom innan personen hade valts till fullmäktigeledamot och till sina övriga förtroendeuppdrag, men den lagakraftvunna domen hade givits först efter valet. Omröstning 5–2.

4.2 Avsättning som del av straffrättsligt straff

En förtroendevald kan dömas för tjänstebrott vid en rättegång i brottmål. För vissa brottsbeteckningar kan straffet utöver böter eller fängelsestraff också vara avsättning från tjänst. Enligt tolkningen i strafflagen avser en avsättning som utdömts i samband med tjänstebrott förlust av den tjänst, det uppdrag eller den förtroendepost där brottet har begåtts. Beslut om avsättning från tjänst som en straffrättslig påföljd fattas av en domstol, inte av kommunen.

---

5 Ändringssökande och verkställighet av beslut

Det är inte möjligt att söka ändring i ordförandens temporära beslut om avstängning av en förtroendevald. Till fullmäktiges beslut om avstängning eller entledigande fogas en anvisning om anförande av kommunalbesvär. I beslut om att göra en brottsanmälan kan ändring inte sökas.

Både ordförandens temporära beslut om avstängning och fullmäktiges slutgiltiga beslut i ärendet kan med stöd av 85 och 86 § i kommunallagen verkställas genast oberoende av besvär. Fullmäktiges protokoll kan justeras genast vid sammanträdet och beslutet verkställs vid behov omedelbart efter det. Verkställighet av beslutet betyder i praktiken att ersättaren kallas in i den förtroendevaldas ställe. En ny ledamot kan inte väljas. Om ersättaren har avstängts från förtroendeuppdraget kan inte heller någon ny ersättare väljas.

Enligt 79 § i kommunallagen kvarstår en förtroendevald i sitt uppdrag under den tid för vilken han eller hon har valts och även därefter, tills någon annan har valts till uppdraget. Således kan ett beslut om avstängning från ett förtroendeuppdrag endast gälla den pågående, återstående mandattiden. Beslutet om att avstänga en förtroendevald på grund av felaktigt förfarande i förtroendeuppdraget omfattar tidsmässigt den tid för undersökningen och rättegången pågår. Om man då förundersökningen avslutats konstaterar att åtal inte ska väckas i ärendet finns det inte längre förutsättningar för avstängning. Då förfaller avstängningsbeslutet. Avstängningsbeslutet enligt 85 § i kommunallagen förfaller också i och med det lagakraftvunna beslutet efter en rättegång. Kommunstyrelsen fastställer att avstängningsbeslutet förfaller. Eftersom det

endast är en fråga om att konstatera faktum och det inte ingår någon egentlig beslutsprövning är det inte möjligt att söka ändring i beslutet.